

شناسایی و تبیین رابطه بین کیفیت سود و توانایی مدیریت**ندا حیدری^۱، کیوان ارجمند سروستانی^۲**

دانشجوی کارشناسی ارشد- رشته مدیریت کسب و کار گرایش بازاریابی - دانشگاه پیام نور- کرج - ایران

دانشجوی کارشناسی ارشد- رشته مدیریت کسب و کار گرایش بازاریابی - دانشگاه پیام نور- کرج - ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۸

Identify And Explain The Relationship Between Profit Quality And Management Ability**Neda heidari¹, Kayvan Arjmand Sarvestani²**

M.Sc. Student - Business Management Marketing - Payame Noor University - Karaj - Iran

M.Sc. Student - Business Management Marketing - Payame Noor University - Karaj - Iran

Received: (24/08/2021) Accepted: (29/09/2021)

Abstract:

Given the facts such as conflicts of interest between information providers and investors, the use of estimates and estimates in the calculation of some elements of profit and loss, the possibility of using various accepted accounting methods and issues such as smoothing and management of profits, the use of profits. The title threatens the decision-making criterion, which doubles the need to examine the issue of profit quality. Therefore, the present study aimed to explain and identify the relationship between management ability and profit quality, which has been collecting information through documentary study, library and searching for information from various written and digital sources. The research community consists of all available written and unwritten scientific documents and resources in the researched fields. Findings indicate that there is a significant direct relationship between management ability and profit quality. That is, the greater the ability of management to make optimal use of the company's resources, the greater the cash portion of the profit, and vice versa.

Keywords

Management ability, profit quality, optional accruals, non-discretionary accruals

چکیده

با توجه به واقعیت‌هایی همچون تضاد منافع بین تهیه کنندگان اطلاعات و سرمایه‌گذاران، استفاده از برآورد و تخمین در محاسبه برخی از عناصر سود و زیان، امکان استفاده از روش‌های گوناگون پذیرفته شده حسابداری و موضوعاتی همچون هموارسازی و مدیریت سود، کاربرد سود به عنوان معیار تصمیم‌گیری را مورد تهدید قرار می‌دهد که این امر، لزوم بررسی موضوع کیفیت سود را دوچندان می‌سازد. لذا پژوهش حاضر با هدف تبیین و شناسایی رابطه بین توانایی مدیریت و کیفیت سود انجام گرفته است که جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعه اسنادی، کتابخانه‌ای و جستجوی اطلاعات از منابع مختلف مکتوب و دیجیتالی بوده است. جامعه تحقیق را کلیه اسناد و منابع علمی مکتوب و غیر مکتوب در دسترس، در زمینه‌های مورد تحقیق تشکیل داده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین توانایی مدیریت و کیفیت سود رابطه مستقیم معناداری وجود دارد. یعنی هرچه توانایی مدیریت در استفاده بهینه از منابع شرکت بیشتر باشد، بخش نقدی سود بیشتر خواهد بود و بالعکس.

واژه‌های کلیدی

توانایی مدیریت، کیفیت سود، اقلام تعهدی اختیاری، اقلام تعهدی غیر اختیاری

مقدمه

امروزه سود حسابداری و اجزای آن از جمله اطلاعات مهمی محسوب میشود که در هنگام تصمیم گیری توسط افراد در نظر گرفته می شود. محاسبه سود خالص بنگاه اقتصادی متأثر از روش ها و برآوردهای حسابداری است، بدین لحاظ امکان دستکاری سود توسط مدیریت وجود دارد. سود حسابداری بر مبنای ارقام تعهدی محاسبه و شناسایی میشود. بر اساس رویکرد تعهدی در صورت تحقق درآمدها و وقوع هزینه ها میتوان سود را گزارش کرد. از آنجا که در مبنای تعهدی لزوماً شناسایی درآمدها و هزینه ها همراه با دریافت و پرداخت وجه نبوده، در محاسبه سود نیز از پیش بینی ها و برآوردها استفاده میشود، بنابراین باید به این نکته توجه کرد که به این رقم در هنگام اخذ تصمیم تا چه میزان می توان اطمینان کرد. از آنجائیکه توانایی مدیریت استفاده بهینه از منابع موجود در شرکت می باشد، مدیران علاقه مند به حفظ رشد سود هستند زیرا پاداش آنها اغلب وابسته به سود شرکت متبوع است. سهامداران که مهم ترین گروه استفاده کنندگان از صورتهای مالی هستند منافع خود را در اطلاعات سود جستجو می کند. از طرفی نیز اختیار عمل مدیران در استفاده از اصول تحقق و تطابق و استفاده از برآورد و پیش بینی از جمله عواملی است که کیفیت سود را تحت تاثیر قرار میدهد. از یک طرف به دلیل آگاهی بیشتر آنها از شرکت، انتظار میرود به گونه ای اطلاعات تهیه و ارائه شود که وضعیت شرکت را به بهترین نحو منعکس کند. از طرف دیگر ممکن است بنا به دلایلی نظیر ابقا در شرکت، دریافت پاداش و سایر عوامل، مدیر خواسته یا ناخواسته وضعیت شرکت را مطلوب جلوه دهد. لذا ابتدا ارزیابی توانایی مدیران یعنی استفاده بهینه از منابع شرکت در جهت ایجاد سود نقدی عامل مهمی در ارزیابی یک شرکت می باشد. بنابراین ما در این تحقیق به مطالعه ارتباط بین توانایی مدیریت و کیفیت سود خواهیم پرداخت.

مبانی نظری

توانایی مدیریت

با ورود به هزاره جدید، نقدینگی، مواد خام و زمین که در گذشته عوامل حیاتی برای تشکیل و رشد سازمانها محسوب می شدند، اهمیت سابق خود را از دست داده اند. کشورها و سازمانهایش باید در شرایطی به بقا و حیات خود ادامه دهند که با تغییرات سریع و عمده، همراه است. همگی این تغییرات بر مبنای دانش می باشد. بنابراین از آنجا که ورودی ها و خروجی های یک سازمان دانش می باشد، اکتساب، پالایش، نگهداری و تقسیم دانش، بخش عمده فعالیت های یک سازمان را تشکیل می دهد. ما برای تعریف توانایی مدیریت در این تحقیق از مدل درمچین و همکاران (۲۰۱۲) استفاده خواهیم کرد که در آن توانایی مدیریت یک برآورد از چگونگی استفاده مدیران از منابع شرکتشان با استفاده از نیروی کار، سرمایه و دارایی ها می باشد.

جایگاه و اهمیت سود در مفاهیم نظری گزارشگری مالی

حسابداران برای تعریف سود معمولاً به دو مفهوم اقتصادی که بر مشاهدات دنیای واقعی مبتنی است، به عنوان نقطه شروع منطقی استناد می کنند. این دو مفهوم اقتصادی عبارتند از: تغییر در رفاه و حداکثر کردن سود تحت شرایط مشخص ساختار بازار، تقاضا و بهای تمام شده عوامل تولید، این مفاهیم بطور ضمنی در تعریف هیأت استانداردهای حسابداری مالی به شرح زیر نیز ملحوظ شده است: «سود جامع عبارتست از تغییر در حقوق صاحبان سرمایه واحد انتفاعی طی یک دوره...». «آزمون موفقیت (یا شکست) عملیات یک واحد انتفاعی نیز میزان فزونی وجوه نقد دریافتی (یا کسری آن) نسبت به وجوه نقد مصرف شده (سرمایه گذاری شده) در بلند مدت می باشد». بخش اول تعریف بالا بر مفهوم حفظ سرمایه و بخش دوم آن بر مفهوم حداکثر کردن سود مبتنی می باشد. اگرچه اقتصاددانان برای بهبود مفاهیم بالا و انطباق آن با مشاهدات دنیای واقعی کوشش کرده اند اما در حل مسایل مربوط به اندازه گیری آن موفقیت چندانی نداشته اند. در نتیجه، حسابداران برای اندازه گیری سود قواعد دقیقی را بکار گرفته و به موضوع نزدیکی آن به مفاهیم اقتصادی نیز توجه چندانی نکرده اند. اگرچه مفهوم تعهدی سود به عنوان یک اندازه گیری بنیادی، با انتقادهایی مواجه است. اما از دیدگاه اطلاعاتی، این مفهوم بیانگر نتیجه فعالیت حسابداری می باشد (دمکی^۱، ۱۹۷۹). براساس فرضیات بازار کارآمد، پژوهش های مشاهده ای نیز نشان داده است که سود حسابداری، بار و محتوای اطلاعاتی دارد (بال و براون^۲، ۱۹۶۸).

محاسبه سود حسابداری از لحاظ یک اندازه گیری یگانه عملکرد و یا اطلاعاتی که در محاسبه آن لحاظ می شود، توسط حسابداران حرفه ای و تحلیل گران مالی همواره مورد تاکید قرار داشته است. مثلاً در بیانیه شماره یک هیئت استانداردهای حسابداری مالی آمده است که کانون توجه گزارشگری مالی، اطلاعات مربوط به عملکرد واحد انتفاعی است که توسط معیارهای سود و اجزای تشکیل دهنده آن تامین می شود. هدف اولیه از گزارش سود، تامین و ارائه اطلاعات مفید برای کسانی که بیشترین علاقه را به گزارشهای مالی دارند. اما تبیین اهداف

^۱. Demski

^۲. Ball and Brown

مشخص تر نیز برای درک بهتر گزارشگری سود ضرورت دارد. یکی از هدف‌های اساسی که با اهمیت‌ترین هدف از دیدگاه تمامی استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی محسوب می‌شود، اینجا تمایز بین سرمایه‌گذاری و سود (منابع و جریانها) به عنوان بخشی از فرآیند توصیفی حسابداری است (شباهنگ، ۱۳۸۱). هدف‌های مشخص گزارش سود شامل موارد زیر است:

- ۱- استفاده از سود به عنوان معیاری برای اندازه‌گیری کارایی مدیریت.
- ۲- استفاده از مبالغ تاریخی سود برای پیش‌بینی آینده واحد انتفاعی و توزیع آتی سود سهام
- ۳- استفاده از سود به عنوان معیاری برای اندازه‌گیری دستاوردها و همچنین نشانه‌ای از تصمیمات آتی مدیریت

کیفیت سود

مفهوم و تعریف کیفیت سود

نظریه کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل‌گران مالی و کارگزاران بورس مطرح شد، زیرا آنها احساس می‌کردند سود گزارش شده قدرت سود شرکت را آنچنان نشان نمی‌دهد که در ذهن مجسم می‌کنند.

برداشت حسابداران و تحلیل‌گران مالی از واژه سود متفاوت است. تحلیل‌گران مالی عموماً سود گزارش شده (سود حسابداری) را متفاوت از سود واقعی می‌دانند. یکی از دلایل این تفاوت از دیدگاه تحلیل‌گران این است که سود می‌تواند به وسیله مدیران دستکاری شود. تحلیل‌گران مالی تلاش می‌کنند تا چشم‌انداز سود شرکت‌ها را ارزیابی کنند. چشم‌انداز سود به ترکیب ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب سود خالص، اشاره دارد. برای نمونه، شرکت دارای عناصر و اقلام ثابت در صورت سود و زیان خود نسبت به شرکت فاقد این اقلام و عناصر، کیفیت سود بالاتری دارد. همین امر به تحلیل‌گران اجازه می‌دهد سود آتی شرکت را با قابلیت اطمینان بیشتری پیش‌بینی نمایند (اسماعیلی، ۱۳۸۶). کیفیت گزارشگری، یعنی میزان مفید بودن و قابلیت استفاده از اطلاعات در تصمیم‌سازی، که دیدگاه‌های مختلفی را نیز به دنبال دارد. ریبال^۱ (۲۰۰۴) برخی نیز کیفیت سود را یک معیار مهم برای بررسی سلامت مالی واحد تجاری می‌دانند و از آن به عنوان کیفیت سود را حدی می‌دانند که سود گزارش شده، نشان‌دهنده سود هکسین باشد. از آنجایی که سود هکسین غیر قابل مشاهده است، اسکیر و وینسنت سه بعد را برای ارزیابی کیفیت سود در نظر می‌گیرند: پایداری، قابلیت پیش‌بینی، و نوسان‌پذیری سود. این ابعاد مطابق با چارچوب نظری است. کیفیت سود ممکن است با ترکیبی از پایداری، قابلیت پیش‌بینی و نوسان‌پذیری ارزیابی شود (ریچاردسون و همکاران، ۲۰۰۴). همانطور که ملاحظه گردید، تعریف یکسانی از کیفیت سود وجود ندارد. ولی در یکی از با اهمیت‌ترین تعریف‌ها می‌توان گفت سودی با کیفیت است که ۱- به وجه نقد نزدیکتر باشد. ۲- قابلیت استمرار داشته باشد. ۳- قابلیت رشد داشته باشد. کیفیت سود در تحقیقات قبلی تعاریف متعددی دارد و اجماعی بر روی تعریف آن وجود ندارد. در این تحقیق سعی می‌شود عمده‌ترین تعاریف و روش‌های ارزیابی آن طبقه‌بندی و سپس مروری اجماعی بر مطالعات قبلی انجام شود.

طبقه‌بندی کیفیت سود

در یک طبقه‌بندی می‌توان کیفیت سود را به ۳ دسته تقسیم کرد: پایداری سود، سطوح ارقام تعهدی و سودی که منعکس‌کننده معاملات اقتصادی مربوط است. پایداری سود به معنای تکرارپذیری (استمرار) سود جاری است. هرچه پایداری سود بیشتر باشد، یعنی شرکت توان بیشتری برای حفظ سودهای جاری دارد و فرض می‌شود کیفیت سود شرکت بالاتر است. در مطالعه دیگری با بررسی معیارهای ارزیابی کیفیت سود که در مطالعات قبلی به کار رفته و ارتباط آن‌ها با سود مندی در تصمیم‌گیری و تعریف اقتصادی سود، نشان داده شده که کیفیت سود علاوه بر معیارهای متداول به نوع و میزان قراردادهای منعقد بر اساس اطلاعات حسابداری نیز بستگی دارد. به طور کلی هر چه سود گزارش شده به استفاده‌کنندگان کمک کند تا تصمیمات بهتری بگیرند، آن سود با کیفیت‌تر محسوب می‌شود. اما به دلیل آنکه افراد از اطلاعات در تصمیمات متفاوتی استفاده می‌کنند امکان ارائه یک تعریف جامع از سود وجود ندارد. از طرف دیگر سایر معیارها نیز بر مفید بودن اطلاعات سود تاثیر می‌گذارد. از جمله این اطلاعات (غیر مالی)، توانایی تجزیه و تحلیل و پردازش اطلاعات توسط استفاده‌کنندگان و سایر محدودیت‌های بالقوه‌ای است که بر سر راه استفاده‌کننده قرار می‌گیرد (اسچپیپر، ۲۰۰۳). در مطالعه‌ای چارچوب دیگری برای ارزیابی کیفیت سود ارائه شد. با مرور مطالعات پیشین روش‌های زیر به عنوان معیارهای مناسب عنوان شدند.

الف) روش مبتنی بر مربوط بودن با ارزش^۲. در این روش ارتباط بین مقادیر مختلف سود و قیمت سهام به کمک رگرسیون اندازه

^۱..Rayball

^۲. Value relevance

گیری میشود. هر چه میزان ضریب همبستگی تعدیل شده^۱ بیشتر باشد، سود متغیر مرتبط تری با ارزش است. (ب) **روش مبتنی بر محتوای اطلاعاتی**^۲. در این روش ارتباط میان تغییرات قیمت یا بازده سهام، با سطوح یا تغییرات غیر منتظره مقادیر مختلف سود به کمک رگرسیون اندازه گیری می شود. هر چه میزان ضریب همبستگی تعدیل شده به یک نزدیک تر باشد، نشان دهنده بار اطلاعاتی بیشتری است.

(ج) **روش مبتنی بر توانایی پیش بینی**. در این روش مهم آن است که مقادیر گذشته سود بتواند مقادیر آتی را پیش بینی کند.

ساختارهای کیفیت سود

دو ساختار کیفیت سود که دارای ارتباط نزدیک با موضوع تحقیق می باشد در قسمت ذیل توضیح داده می شود.

ساختار کیفیت سود ناشی از خواص سری زمانی

در این مورد، سه ساختار مطرح است.

پایداری و ثبات:

پایداری به این مساله می پردازد که تا چه حد یک نوآوری حاصل در تحقق سودهای آتی باقی می ماند. لیپ^۳ (۱۹۹۰) پایداری را به عنوان خود همبستگی در سود تعریف می کند که بدون در نظر گرفتن بزرگی و نشانه های نوآوری سود، ثبات به این مساله می پردازد که نوآوری های دوره جدید، تا چه حد بخش دائمی سرس زمانی سود می شوند؟ سرمایه گذاران می توانند از سری های سود با ثبات در ارزیابی های خود استفاده کنند. از نظر آنها سودهای با ثبات اهمیت زیادی داشته و با دوام تلقی می شوند.

توانایی پیش بینی:

مربوط به تمام مجموعه های گزارشگری مالی شامل اجزای سود و مبلغ آنها می باشد و توانایی استفاده کنندگان را در پی بینی اقلام مورد علاقه آنان بالا می برد. برخی از محققان، گاهی توانایی پیش بینی را به طور خاص توانایی سود های قبلی برای پیش بینی سودهای آتی تلقی می کنند (لیپ ۱۹۹۰).

تغییر پذیری^۴:

یکی از روش های ارزیابی کیفیت سود، بررسی یکنواختی سود است، زیرا یکنواختی یا عدم تغییر پذیری به معنای وجود سود با کیفیت است. مدیریت با مواردی از قبیل فعالیت های هموارسازی می تواند یکنواختی سود را تحت تاثیر قرار دهد. لیز و همکاران^۵ (۲۰۰۳) دو معیار دخالت های هموارسازی را ارزیابی کردند؛ یکی نسبت انحراف استاندارد سود عملیاتی به انحراف استاندارد وجه نقد حاصل از عملیات (نسبت های کوچکتر بیانگر یکنواختی بیشتر است) و دیگری همبستگی بین تغییرات در اقلام تعهدی و جریان های نقدی (همبستگی منفی گواه بر یکنواختی سود است). ساختارهای کیفیت سود ناشی از رابطه بین سود، اقلام تعهدی و وجه نقد ساختارهای کیفیت سود در این بخش، از رابطه بین اجزای نقدی و اقلام تعهدی سود ناشی می شوند. تمام ساختارها بر اساس این دیدگاه بیان می شوند که اقلام تعهدی و برخی زیرمجموعه های آن، کیفیت سود را کاهش می دهند.

- نسبت وجه نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی به سود:

در این معیار، کیفیت سود بر اساس این فرض است که قرابت به وجه نقد به معنای سود با کیفیت بالاتر میباشد و این ارتباط به عنوان نسبت جریان های نقدی حاصل از فعالیت های عملیاتی به سود بیان میشود (هریس و همکاران^۶ ۲۰۰۰) و (پن من^۷، ۲۰۰۱).

- تغییرات در کل اقلام تعهدی:

روش مبتنی بر تغییرات در کل اقلام تعهدی، شیوه ساده ای برای اندازه گیری کیفیت سود است. طبق این روش تا زمانی که بخشی از اقلام تعهدی دستکاری نشود و در طول زمان ثابت بماند، تغییرات در کل اقلام تعهدی، دستکاری های مدیریتی را اندازه گیری و معیار معکوسی از کیفیت سود ارائه می دهد.

^۱. R-Adjusted

^۲. Information Content

^۳. Lipe

^۴. Changeability

^۵. Lise and et al.

^۶. Harris and et al.

^۷. Penman

- پیش بینی روابط بین ارقام تعهدی و جریان های نقدی :

از لحاظ نظری، رابطه بین ارقام تعهدی و جریان های نقدی، به جنبه هایی از رابطه بین ارقام تعهدی و جریان های نقدی، به جنبه هایی از رابطه بین سود و وجه نقد می پردازد و از مشکلات مرتبط با روش متغیرهای حسابداری جلوگیری می کند که توسط دیچو در سال (۲۰۰۲) بیان شده است. بر اساس روش آنها، مبلغ مازاد برآورد شده حاصل از تغییرات مربوط به سرمایه در گردش شرکت که بر اساس جریان های نقدی دوره های قبل، جاری و آتی است تمام خطاهای برآوردی مدیریت را در بر گرفته و به عنوان معیاری معکوس از کیفیت سود تلقی می شود.

ارزیابی کیفیت سود و عوامل موثر بر آن

طبق بیانیه شماره (۱) مفاهیم حسابداری هیات استانداردهای حسابداری مالی^۱(۱۹۸۳) استفاده کنندگان صورتهای مالی، از سود استفاده های گوناگونی میکنند. آنها میتوانند :

الف) عملکرد مدیریت را ارزیابی کنند؛

ب) توان سود آوری شرکت را در طی یک افق طولانی مدت ارزیابی کنند ؛

ج) سودهای آتی را پیش بینی کنند یا

د) مخاطرات سرمایه گذاری در شرکت یا اعتبار دهی به آن را برآورد کنند.

شش عامل در ارزیابی کیفیت سود و تغییر سود هر سهم نقش دارد:

۱- اثرات محیط اقتصادی مثل نرخ تورم و تغییر نرخ ارز.

۲- وقایع غیر عادی مثل فروش ساختمان اداری .

۳- ساختار سرمایه (اهرم مالی) .

۴- روش های مالیاتی .

۵- فعایت های عادی و تکرار پذیر.

۶- روش های حسابداری .

در متون حسابداری و مالی برخی از ویژگی های بنگاه تجاری شناسایی شده اند که وجود آنها باعث افزایش کیفیت سود می گردد.

اگر شرکتی ویژگی های زیر را دارا باشد، کیفیت سود آن بالا خواهد بود.

۱- روش های با ثبات محافظه کارانه حسابداری .

۲- جریان درآمد قبل از مالیات ناشی از فعالیت های عملیاتی و تکرار پذیر .

۳- کسب سطحی از سود خالص و نرخ رشد، مستقل از ملاحظات مالیاتی (مثل کاهش نرخ مالیات که منجر به معافیت مالیاتی می شود).

۴- داشتن سطح مناسب از بدهی.

۵- داشتن ساختار سطح سرمایه مناسب.

۶- سود شرکت ناشی از تورم نباشد. (وکیلی فرد، ۱۳۸۷)

کاهش کیفیت سود به این معناست که سود خالص گزارش شده متفاوت از نتیجه عملکرد واحد اقتصادی است. در چنین شرایطی محتوای اطلاعاتی سود کاهش یافته و استفاده کنندگان کمتر میتوانند در مدل های تصمیم گیری خود به این عنصر مهم صورت های مالی تکیه کنند(نوروش، ۱۳۸۸).

به عبارتی سود با کیفیت پایین نمیتواند عملکرد شرکت را به درستی ارزیابی کند و مبنای مناسبی برای تصمیم گیری سرمایه گذاران باشد و استفاده از آن منجر به تصمیمات نادرست سرمایه گذاران بالقوه و بالفعل در مورد خرید و فروش یا نگهداشت سهام شرکت و تخصیص نادرست منابع خواهد شد و حتی ممکن است ورشکستگی احتمالی شرکت را پنهان سازد. در چنین شرایطی محتوای اطلاعاتی سود کاهش یافته و استفاده مطلوب از این منابع اطلاعاتی در مدل های تصمیم گیری به مخاطره خواهد افتاد (خوش طینت، ۱۳۸۵).

بنابراین با توجه به این که سود با کیفیت پایین نهایتاً از طریق تخصیص نادرست منابع مالی، کاهش رشد اقتصادی کشور را در پی خواهد داشت این مساله مطرح تر میشود که آیا در کشور ما با وجود روند رو به رشد بازیگران اصلی بازار سرمایه شامل شرکتهای سرمایه گذاری و تحلیل گران مالی و سایر سرمایه- گذاران، به کیفیت اطلاعات حسابداری ارائه شده توسط شرکتهای توجیه میشود یا خیر. آیا سود با کیفیت، بیشتر از سود بی کیفیت محتوای اطلاعاتی دارد و آیا اساساً سرمایه گذاران علاوه بر کمیت سود به کیفیت آن نیز توجه می کنند؟

^۱Financial Accounting Standards Board (FASB)

عناصر کیفیت سود

کیفیت سود دارای مفهوم چند بعدی است که عناصر آن را می توان به دو گروه کیفی و کمی تفکیک کرد. گروه کیفی مربوط به آن عناصری هستند که در سیستم حسابداری موجود، قابلیت اندازه گیری و کمی شدن را ندارند؛ ولی عناصر کمی توان و قابلیت کمی شدن را داشته، می توان آنها را در سیستم حسابداری ثبت کرد. به طور کلی، عناصر کیفیت سود را می توان به صورت زیر تشریح کرد:

روش های مورد استفاده در حسابداری

کیفیت اصول حسابداری شبیه کیفیت سود نیست، ولی ذاتاً به هم مرتبطند، چون انتخاب و کاربرد اصول مستقیماً بر کیفیت سود اثرگذار است (لیپ، ۱۹۸۶).

مدیریت سود

روش های حسابداری بر کیفیت سود موثرند؛ زیرا کیفیت سود مرتبط با روش هایی است که حسابداران و مدیران از طریق آنها قادر به مدیریت و نشان دادن رقم سود، به دلخواه خود هستند. مدیریت سود زمانی رخ می دهد که مدیران در چگونگی گزارشگری مالی، برای گمراه کردن سهامداران درباره عملکرد اقتصادی شرکت، یا اثر بر نتایج قراردادهایی که بستگی به گزارش های حسابداری دارند قضاوتهایی را انجام دهند. مدیران به روش های مختلفی همچون برآورد رخدادهای اقتصادی آتی، عمر مفید، ارزش اسقاط دارایی های بلند مدت، تعهدات بازنشستگی، مالیات معوقه، زیان سوخت مطالبات، کنارگذاری دارایی ها، انتخاب روش های حسابداری استهلاک، ارزش گذاری موجودی، چگونگی برخورد با هزینه های پژوهش و توسعه، تبلیغات نگهداری و سیاست های اتخاذی درباره ادغام و اجاره به شرط تملیک و غیره بر سود مدیریت می کنند. (ترامان، تیتمان^۱، ۱۹۸۸).

روشهای حسابداری محافظه کارانه

این روشها، رابطه نزدیکی با کیفیت سود دارند؛ یعنی کیفیت سود خالص محاسبه شده به روش محافظه کارانه از سود خالص غیر محافظه کارانه بالاتر است؛ زیرا ریسک بیش از واقع نشان دادن سود بیش از ریسک کمتر از واقع نشان دادن آن است. (اسچيفر کانللی^۲، ۱۹۸۶)

عدم ثبات رویه در استفاده از روش های حسابداری

عدم ثبات رویه، اثر منفی بر کیفیت سود دارد؛ زیرا اغلب، تغییرات در بکارگیری روش های حسابداری، موجب افزایش و رشد واهی سود گزارش می شود و پیش بینی سودهای آتی را با مشکل مواجه می سازد. (استفین و همکاران^۳، ۲۰۰۲)

ریسک تغییرپذیری

این مبحث به قابلیت اطمینان و اعتماد سود خالص مربوط می شود. هر چه قضاوت، برآورد و تخمین های ذهنی در فرآیند اندازه گیری، دخیل شوند کیفیت سود پایین خواهد آمد. وجود قضاوت در برآوردهای حسابداری منجر به عدم اطمینان به سود و در نهایت، کیفیت آن می شود و هر چه دامنه این امر وسیع تر باشد اثر منفی بیشتر بر کیفیت خواهد گذاشت؛ چرا که یکی از مفاهیم مهم کیفیت سود، صحت و دقت اندازه گیری است. بنابراین می توان گفت: انحرافات زیاد، بیانگر متفاوت بودن برآوردها از نتایج واقعی بوده، آن هم نشان دهنده کیفیت پایین سود است (دی آنجلو^۴، ۱۹۸۶).

اقتصاد، صنعت و شرکت

این قسمت به ثبات، پایداری سود، ساختار هزینه، نگهداشت سرمایه و ویژگی های مدیریت می پردازد:

ثبات و پایداری سود:

ثبات و تکرارپذیری، از عوامل مهم موثر بر کیفیت سود است. کیفیت سود شرکتهای دارای سود منظم و با ثبات، از شرکتهای دارای سود نامنظم و پرنوسان بالاتر است زیرا سود منظم و تکرارپذیر، پیش بینی های آتی راحت و قابل اتکایی خواهد داشت. در این زمینه گراهام معتقد است که، سود ناشی از فعالیت های احتمالی، ناگهانی و غیر منتظره، از ثبات و پایداری کمتری برخوردار است (دود کوتل^۵، ۱۹۸۹). برنارد و استوبر^۶ (۱۹۸۹) نیز بر این باورند که کیفیت سود بستگی به بخشی از بازده حاصل از منابع تکرارپذیر، با ثبات و با دوام

^۱.Trueman, Titman

^۲.Schaefer, Kennelley

^۳.Stephan and et al

^۴.De Angelo

^۵..Dodd, Cottle

^۶.Bernard, Stober

دارد. برنستن^۱ (۱۹۸۹) نیز کیفیت سود را در صحت، قابلیت اعتماد، قابلیت پیشگویی و قابلیت مقایسه می‌داند. بنابراین اگر سود حاصل از ثبات و پایداری و ماهیت تکرارپذیری برخوردار نباشد، کیفیت آن پایین خواهد بود.

ساختار هزینه:

این قسمت به نوعی به ساختار هزینه (ثابت و متغیر) می‌پردازد که موضوع اهرم عملیاتی در اینجا از مفهوم بالایی برخوردار می‌گردد و آن هم به وجود هزینه‌های ثابت در ساختار هزینه‌های شرکت مربوط است. در شرکت‌های دارای اهرم عملیاتی، تغییرات اندک در میزان درآمد، منجر به تغییرات بالای سود می‌شود و با نزدیک بودن مبلغ فروش به سطح هزینه‌های ثابت، هر گونه افزایش در حجم فروش، سود شرکت را به نسبت بیشتری از قبل بالا می‌برد و با کاهش حجم فروش، نتایج عملیاتی بدتر می‌گردد. بنابراین، ترکیب یا ساختار هزینه شرکت، بر کیفیت سود آن اثرگذار است. شرکت دارای نسبت هزینه متغیر به فروش بالا، کنترل بهتر و مناسبی روی هزینه‌ها دارد. و این موضوع منجر به افزایش کیفیت سود می‌شود و البته نوع صنعت، کیفیت محصولات و قدرت اقتصادی کشور نیز در این تحلیل موثر است؛ زیرا شرکت‌های تولیدکننده کالای منحصر به فرد، بی‌رقیب بوده، وجود اهرم بالا نگرانی خاصی ایجاد نمی‌کند. ولی در شرکت‌های دیگر، بالا بودن بدهی و هزینه‌های آن، از کیفیت سود شرکت‌ها می‌کاهد (برنستون، ۱۹۸۹).

نگهداشت سرمایه:

در این دیدگاه، سرمایه، عامل مهمی در تعیین سود بوده، سود حسابداری حداکثر ارزشی است که موسسه طی دوره توزیع کرده، به طوری که سرمایه، نسبت به اول دوره کاهش نیافته باشد. بخش دیگری از کیفیت سود به این موضوع مربوط می‌شود که موسسه برای حفظ و نگهداشت دارایی‌ها و بهبود قدرت سودآوری فعلی و آتی خود، چه تدابیری اندیشیده است، زیرا نگهداشت و حفظ سرمایه تنها زمانی انجام می‌شود که اجزای جدیدی جایگزین قدیمی‌ها شود و قدرت سودآوری آن را حفظ یا بیشتر کند (شیولان پیانگ^۲، ۲۰۰۳).

ویژگی‌های مدیریت:

ویژگی و کیفیت موثر مدیریت، نقش حیاتی در قدرت سود و سودآوری آتی واحد تجاری دارد. شایستگی و کیفیت آنان در کارایی و اثربخشی فعالیت‌ها بوده، عامل مهمی در پیش‌بینی سودهای آتی است. مدیریت خوب، یک دارایی سودآور تلقی می‌شود و سرقفلی معتبری برای شرکت دارد.

عوامل سیاسی و اقتصادی:

در بررسی کیفیت سود باید به عوامل سیاسی و اقتصادی نیز توجه کرد، زیرا اثر قابل توجهی بر سود و قدرت سودآوری دارند. کیفیت سود شرکت‌های فعال در کشورهای با ثبات، از کشورهای بی‌ثبات بالاتر است و شرکت‌های فعال در کشورهای دارای اقتصاد دولتی، در مقایسه با کشورهای دارای خصوصی‌سازی مناسب، از کیفیت سود پایینی برخوردارند. شرکت‌های فعال در کشورهای دارای ریسک سرمایه‌گذاری بالا و امنیت اقتصادی پایین، در مقایسه با دیگر شرکت‌ها، از کیفیت سود پایینی برخوردارند. بنابراین در بررسی کیفیت سود باید به مباحث اقتصادی و سیاسی همچون میزان دخالت دولت، میزان روابط با دیگر کشورها، میزان تعامل با آنها، ریسک اقتصادی و امنیت سرمایه‌گذاری توجه جدی کرد (اعتقادی و ایمانی برندق، ۱۳۸۶).

روش پژوهش

تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی بوده و جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعه اسنادی، کتابخانه‌ای و جستجوی اطلاعات از منابع مختلف مکتوب و دیجیتالی بوده است. جامعه تحقیق را کلیه اسناد و منابع علمی مکتوب و غیر مکتوب در دسترس، در زمینه‌های مورد تحقیق تشکیل می‌دهد که از بین آن‌ها نمونه‌های هدفمند با توجه به موضوع تحقیق انتخاب گردیده است. ابزار تحقیق برای جمع‌آوری داده‌ها، فیش و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها تفسیری می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این تحقیق توانایی مدیریت با استفاده از یک خروجی (فروش) و شش ورودی ارزیابی می‌گردید. لذا با توجه به اینکه در این تحقیق پس از آزمون فرضیه ارتباط بین توانایی مدیریت و کیفیت سود مستقیم بود پیشنهاد می‌گردد سرمایه‌گذاران در بورس مبادرت به سرمایه

^۱.Bernsten

^۲.Shiulin, Peiyang

گذاری در شرکت هایی نمایند که مبلغ فروش آن بیشتر و مبالغ مربوط به بهای تمام شده کالای فروش رفته، هزینه اداری عمومی فروش، خالص دارایی ها ماشین آلات و تجهیزات، خالص هزینه تحقیق و توسعه، و سرقتی خریداری شده توسط شرکت و سایر دارایی های نامشهود آن رقم کوچکتری باشد. با توجه به نتایج به دست آمده چنان چه سرمایه گذاران در چنین شرکت هایی سرمایه گذاری نمایند در این حالت توانایی مدیریت شرکت مذکور بالا بوده به طبع آن کیفیت سود آن بالاتر، سود گزارش شده شرکت از بخش نقدی بیشتری برخوردار خواهد بود.

پیشنهادات

۱. از آنجایی که در پژوهش انجام گرفته ارتباط بین توانایی مدیریت و کیفیت سود مثبت می باشد لذا پیشنهاد می گردد سرمایه گذاران به خرید سهام شرکت هایی مبادرت ورزند که از توانایی مدیریت بالایی برخوردار بوده چرا که به سبب آن شرکت از کیفیت سود بالایی نیز برخوردار است.

۲. در پژوهش انجام گرفته به سرمایه گذاران توصیه میشود به خرید سهام شرکت های با توانایی مدیریت بالا مبادرت ورزند، دوباره تکرار می شود.

۳. به سرمایه گذاران و سایر استفاده کنندگان از صورت های مالی توصیه میشود علاوه بر رقم سود به محتوا و نحوه محاسبه آن نیز توجه کنند زیرا آنچه باعث تغییر قیمت و در نتیجه بازدهی سهام میشود تنها کمیت سود نیست، بلکه کیفیت آن نیز در تغییر قیمت سهام پس از اعلام سود تاثیر گذار است. به عبارتی یک ریال سود نقدی تاثیر بیشتری در قیمت سهام خواهد داشت تا یک ریال سود حاصل از ارقام تعهدی.

منابع فارسی

اعتمادی، حسین، ایمانی برندق، محمد، (۱۳۸۶)، بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانش و رفتار، شماره ۲۶
نوروش، ایرج، امین ناظمی، مهدی حیدری، (۱۳۸۵)، کیفیت ارقام تعهدی و سود با تاکید بر نقش خطای برآورد ارقام تعهدی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۳، صص ۱۳۵-۱۶۰

Ball, Ray. Brown, Philip, 1968, An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers, Journal of Accounting Research, PP. 159-78.

Beneish, M., Vargus, M., (2002). "Insider trading, earnings quality, and accrual mispricing", The Accounting Review, Vol.77, No.4, pp.755-791.

Bernard, V.L & Stober, T. L., 1989, The nature and amount of information in cash flows and accruals. The Accounting Review, Vol. 64 pp.624-652.

Bernsten. L., 1989, Financial statement analysis: theory, application, and interpretation Illinois: Richard Irwin, p. 357

De Angelo, L, 1986, accounting numbers as market valuation substitutes: A study of management buyouts of public stockholders. The Accounting Review 61(3), pp. 400-420.

Demerjian, P., B. Lev, and S. McVay. 2012. Quantifying managerial ability: A new measure and validity tests. Management Science 58(7):pp1229-1248.

Demerjian, P., 2013. Managerial Ability and Earning Quality. Review of Accounting Studies 88(2).pp: 463-498.

Lipe, R.C (1986) The information contained in the component of earnings. Journal of Accounting Research, Vol. 24 pp.37-64

Rayball, L.S, 2004, Earning quality in UK Private firms comparative loss recognition time lines Journal of Accounting and Economics, April.

Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., & Tuna, I (2005). Accrual reliability, earnings persistence and stock prices. Journal of Accounting and Economics, 39, pp437-485.

- Richardson, S., Sloan, R., Soliman, M., Tuna, I. (2004). The implications of accounting distortions and growth for accruals and profitability. Working Paper, University of Michigan. Retrieved March 14, 2006, from.
- Schaefer. T. & kennelley. M. 1986, Alternative cash flow measures and risk adjusted returns. *Journal of Accounting Auditing and finance* Vol. 15, pp. 278-287.
- Stephen, H. Penman, Xiao, Jun Zhang 2002, Accounting Conservatism, the quality of earnings, and stock returns *The Accounting Review*, Vol 77. No2, pp.237-264.
- Trueman, B. and Titman S. Titman 1988, An explanation of accounting income smoothing. *Journal of Accounting Research* Vol 26, pp.127-139.
- William, Beaver, H., Demski, J. 1979. The Nature of Income Measurement, *The Accounting Review*, PP.38-46.

ندا حیدری و کیوان ارجمند سروستانی: شناسایی و تبیین رابطه بین کیفیت سود و توانایی مدیریت

Journal of New Business Attitudes